

Tomas Hardi

Tes od roda
D'Erbervila

Prevela

Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Thomas Hardy

TESS OF THE D'URBERVILLES

Translation copyright © 2018 za srpsko izdanje, LAGUNA

KLASICI
SVETSKE
KNJIZEVNOSTI

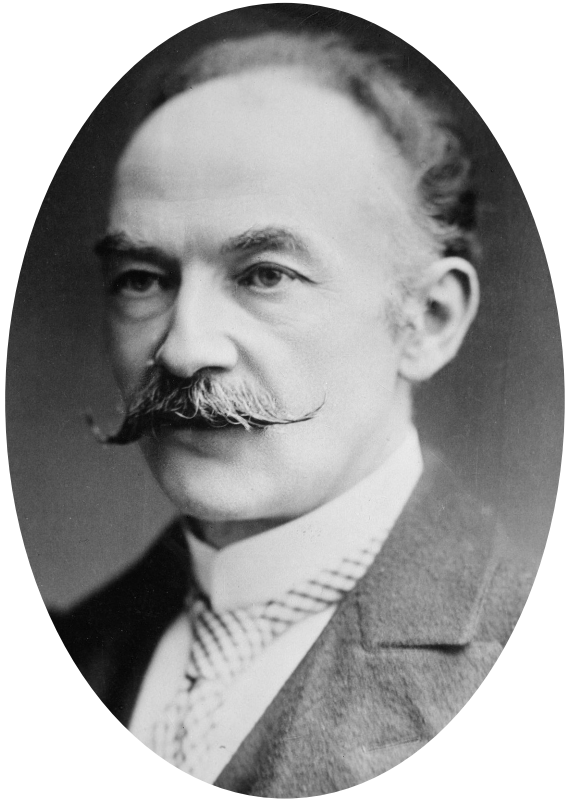
KNJIGA BROJ 16

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Predgovori i beleške Tomasa Hardija	9
Prva faza: Devojka	19
Druga faza: Ne više devojka.	117
Treća faza: Prezdravljanje	155
Četvrta faza: Posledica.	225
Peta faza: Žena plaća.	329
Šesta faza: Preobraćenik.	433
Sedma faza: Ispunjenje	519
Tako je pisano (Nataša Gojković)	567
O autoru	583

Predgovori i beleške Tomasa Hardija

Objašnjenje uz prvo izdanje

Pretežni deo priče koja sledi pojavio se s neznatnim izmenama u novinama *Grafik*; druga poglavlja, naročito ona namenjena odraslim čitocima, u *Dvonedeljnom pregledu* i *Nacionalnom posmatraču* kao epizodne skice. Upućujem zahvalnost izdavačima i vlasnicima tih listova jer su mi omogućili da sada spojim trup i udove ovog romana i odštampam ga u celini, onako kako je pre dve godine prvobitno i napisan. Samo ću dodati da je ova priča predstavljena čitocima u najiskrenijoj nameri, kao pokušaj da se dâ umetnička forma jednom istinitom sledu događaja; što se pak tiče stavova i sentimenata iskazanih u njoj, zamolio bih svakog previše profinjenog čitaoca koji ne podnosi da se izgovori naglas nešto što danas svako misli i oseća, da se seti i prečesto ponavljane rečenice Svetog Jeronima: Ako uvreda proizlazi iz istine, bolje je da proizađe uvreda nego da se istina skrrije.

T. H.

Novembra 1891.

Predgovori petom i potonjim izdanjima

Budući da je ovo jedan od onih romana gde junakinjin veliki borbeni pohod započinje nakon događaja u njenom iskustvu kakav se obično smatrao sudbonosnim za njenu protagonističku ulogu, ili makar praktično svršetkom njenih poduhvata i nada, veoma se kosilo sa osvedočenim konvencijama to što je publika knjigu dočekala dobrodošlicom i saglasila se sa mnom u gledištu da se u pripovedaštvu ima reći još ponešto mimo onog što je već rečeno o toj nevidljivoj strani jedne dobro znane katastrofe. Ali duh razumevanja s kojim su čitaoci Engleske i Amerike prihvatili *Tes od roda D'Erbervila* kao da potvrđuje da plan izlaganja priče u smeru određenog prećutnog stava, umesto da se ukalupi u čisto vokalne formule društva, nije potpuno ni pogrešan, čak ni kad je oličen u tako nedoraslom i nepotpunom ostvarenju kao što je ovo. Ne mogu se uzdržati da ne iskažem zahvalnost na takvom razumevanju; a žalim zbog toga što u jednom svetu gde čovek tako često uzalud žeda za prijateljstvom, gde kao dobrotu doživljava čak i kad nije namerno pogrešno shvaćen, nikada neću lično upoznati te čitaoce povoljnog mišljenja, i muške i ženske, i stegnuti im ruku.

Među njih ubrajam i one kritičare, zasad većinske, koji su tako širokogrudno pozdravili ovu pripovest. Njihove reči pokazuju da su i oni, poput ostalih, umnogome popunili manjkavosti mog pripovedanja sopstvenom maštovitom intuicijom.

No bez obzira na to, iako ovaj roman nije bio zamišljen ni kao didaktičan ni kao agresivan, već da bude u scenskim delovima uzor jednostavnosti, a u kontemplativnom češće bremenit impresijama nego ubeđenjima, ima onih što su zamerili i sadržaju i njegovoj obradi.

Stroži među njima savesno zastupaju različito mišljenje u pogledu, pored ostalog, doličnosti neke teme u umetnosti i razotkrivaju nesposobnost da povežu pojmovno značenje prideva u podnaslovu sa bilo čim drugim izuzev sa onim veštačkim i izvedenim značenjem koje je proisteklo iz uredbi civilizacije. Prenebregavaju značenje te reči u prirodi, zajedno sa svakim pravom na estetiku, da se i ne pominje duhovna interpretacija koju omogućuje ona najistančanija strana lično njihovog hrišćanstva. Neslaganje drugih počiva na osnovama koje suštinski nisu ništa više od tvrdnje da ovaj roman otelotvoruje viđenje života kakvo preovlađuje krajem devetnaestog veka, a ne u nekom ranijem i jednostavnijem naraštaju, a ja se za tu tvrdnju samo mogu nadati da je dobro utemeljena. Dopustite da ponovim da je ovaj roman impresija, ne argument; i time će rasprava morati da se završi; kao što nas podseća jedan pasaž koji se pojavljuje u pismima Šilera Geteu, a odnosi se na sudije te klase: „To su oni što u delu traže samo sopstvene predstave i više cene ono što je to delo trebalo da bude nego ono što jeste. Uzrok nesuglasice, stoga, počiva u onim najtemeljnijim načelima i bilo bi potpuno nemoguće naći zajednički jezik s njima.“ Pa dalje: „Čim primetim da neko, pri prosuđivanju poetskih dela, smatra bilo šta drugo važnijim od unutrašnje Nužnosti i Istine, ja sam s njim završio.“

U uvodnim rečima prvom izdanju nagovestio sam moguću pojavu profinjene ličnosti koja na ovim stranicama ponešto neće podneti. Ta ličnost se očekivano i pojavila među malopre pomenutim prigovaračima. U jednom slučaju, ona se potresla što joj nije moguće da pročita knjigu tri puta, zbog toga što nisam uložio onaj kritički trud koji „jedini može biti dokaz spasenja takve osobe“. U drugom slučaju, ta ličnost je zamerila takvim prostačkim predmetima kao što

su đavolji trozubac, nož za meso u odmaralištu i od sramotnog novca kupljeni suncobran, a koji se pojavljuju u jednoj pristojnoj priči. U trećem slučaju posredi je bio džentlmen koji se na pola sata preobrazio u hrišćanina eda bi bolje iskazao svoj jad što je upotrebljena jedna neučtiva fraza o Besmrtnima; mada ga je ista urođena profinjenost pognala da opravda autora rečima sažaljenja na kojima čovek prosto mora biti prezahvalan: „Ipak nam on pruža ono najbolje što ume.“ Tog velikog kritičara* mogu umiriti rečima da nerazumna povika na bogove, bili oni u jednini ili u množini, nije baš do te mere originalno moj greh kao što on to, izgleda, zamišlja. Tačno je, možda i ima ponešto lokalne originalnosti; mada bih, kad bi Šekspir bio autoritet za istoriju, što možda nije, mogao pokazati da je greh uveden u Veseks još u rano doba Heptarihije**. Kako veli Gloster u *Liru*, znanom i kao Ina, kralj te zemlje:***

Mi smo bogovima ko muve nestašnim
dečacima; oni nas ubijaju radi
zabave.****

Preostala dvojica ili trojica koja su se pozabavila *Tesom* bila su one predodređene vrste koju većina pisaca i čitalaca

---

* „Veliki kritičar“ je Endru Lang, koji je nakon ovog Hardijevog predgovora napisao i vrlo jetku odbranu svog stava. (Prim. prev.)

** „Sedmovlašće“, historiografski pojam koji obuhvata anglosaklonske kraljevine u današnjoj južnoj, istočnoj i središnjoj Engleskoj, u doba pozne antike i ranog srednjeg veka. (Prim. prev.)

*** Po predanju je Ina bio kralj Zapadne Saksonije, a priča je kao u *Kralju Liru*. (Prim. prev.)

**** *Kralj Lir*, Viljem Šekspir, u prevodu Živojina Simića i Sime Pandurovića. (Prim. prev.)

---

rado zaboravlja; od onih vajnih književnih boksera koji se oblače u svoja uverenja od prilike do prilike; savremenih „Maljeva za jeretike“; zakletih obeshrabrivača, večno na straži kako bi sprečili oprezne poluuspehe da se ne bi kasnije pretvorili u pravi uspeh; onih što izopačavaju jednostavna značenja i postaju lični pod prividom primenjivanja velepoštovanog istorijskog metoda. Međutim, oni možda moraju da unapređuju određene ciljeve, da čuvaju određene povlastice, da održavaju određene tradicije, od kojih je puki pripovedač, zapisujući one utiske koje poredak i događaji ovog sveta ostavljaju na njega, bez ikakvih zadnjih namera, možda neke prevideo, pa krajnje nehотиčno upao u sukob s njima kad je bio u najneagresivnijem raspoloženju. Možda bi nekakva prolazna percepcija, ishod sata dremeža, ako bi se po njoj uopšteno postupilo, izazvala takvom napadaču znatnu neprijatnost u pogledu njegovog položaja, interesâ, porodice, sluge, vola, magarca, suseda ili susedove žene. On stoga odvažno skriva svoj personalitet iza izdavačevih prozorskih kapaka i vapi: „Sramota!“ Svet je tako zakrčen ljudima da se pri svakoj izmeni položaja, čak i pri najzajamčenijem napretku, nekome stane na žulj. Takve izmene često započnu u osećanjima; a takvo osećanje ponekad započne u romanu.

Julia 1892.

Gorenavedene napomene pisane su u vreme ranog života ove priče, kad je nadahnutu javna i privatna kritika njenih poruka još bila sveža u duši. Ovim stranicama je dopušteno da ostanu onakve kakve jesu, kao nešto što je jednom izrečeno; ali sad verovatno ne bi bile napisane. Čak i za ovo kratko vreme što je proteklo od prvog pojavljivanja knjige,

---

pojedini kritičari koji su isprovocirali onaj odgovor „sišli su onamo gde se čuti“*, kao da podsećaju čoveka na beskrajnu nevažnost i njihovih i mojih reči.

U sadašnjem izdanju možda bi bilo dobro napomenuti, u odgovor na pitanja čitalaca zainteresovanih za pejzaž, preistorijske starine, a naročito za staru englesku arhitekturu, da se opis takvih pozadina u ovom romanu i njegovim sadruzima zasniva na stvarno postojećima. Mnoge iz prve dve grupe date su pod svojim pravim imenima: na primer, Blekmurski ili Blejkmurski dô, Hamblon Hil, Balbarou, Netlkom Taut, Dogberi Hil, Haj Stoj, Bab Daun Hil, Devils Kičin**, Kros in Hend, Long Eš lejn, Benvil lejn, Džajants Hil***, Krimerkrok lejn i Stounhendž. Reka Frum ili Froum i reka Stor, razume se, dobro su znane kao takve. A u planiranju tih priča zamisao je bila da veliki gradovi i orijentiri koji manje-više obeležavaju međe Veseksa – poput Bata, Plimuta, Starta, Portand Bila, Sauthemptona i tako dalje – budu navedeni bez skrivanja. Sistem nije posebno razrađen, ali kakva god bila njegova vrednost, ta imena ostaju.

Što se tiče mesta opisanih pod izmišljenim ili svojim starim imenima – iz razloga koji su delovali valjano u vreme pisanja – pronicljivi ljudi potvrdili su u štampi da jasno prepoznaju originale: recimo, Šaftsberi u „Šastonu“, Sterminster Njuton u „Storkaslu“, Dorčester u „Kasterbridžu“, Solsberi u „Melčesteru“, Solsberijsku ravnicu u „Velikoj ravnici“, Kranborn u „Čejsboru“, Kranborn Čejs u „Čejsu“, Bemminster u „Eminsteru“, Bir Ridžis u „Kingsbiru“, Vudberi Hil u „Grinhilu“, Vul Bridž u „Velbridžu“, Hartfut ili Harput

---

* Hardi citira Psalam 115. (Prim. prev.)

** Ovde preveden kao Đavolja kujna. (Prim. prev.)

*** Ovde prevedeno kao Džinovo brdo. (Prim. prev.)

Lejn u „Stagfut Lejnu“, Hejzelberi u „Natlberiju“, Bridport u „Port Bridiju“, Mejden Njuton u „Čok Njotonu“, izvesnu farmu u blizini Netlkom Tauta u „Flintkom Ešu“, Šerborn u „Šerton Abasu“, Miltonsku opatiju u „Midltonskoj opatiji“, Sern Abas u „Abots Sernelu“, Everšot u „Everšedu“, Taunton u „Tounboru“, Bornmut u „Sendbornu“, Vinčester u „Vintončesteru“ i tako dalje. Ja im neću protivrečiti; prihvatam njihove tvrdnje u najmanju ruku kao pokazatelje njihovog istinskog i ljubaznog interesovanja za te pozornice zbivanja.

Januara 1895.

Sadašnje izdanje ovog romana sadrži nekoliko stranica koje se nikad nisu pojavile ni u jednom prethodnom izdanju. Kada su razdvojene epizode prikupljene, kao što je rečeno u predgovoru iz 1981, ove stranice su previđene iako su postojale u originalnom rukopisu. One se nalaze u Glavi 10.

Što se tiče podnaslova, na koji je aludirano u prethodno rečenom, mogu dodati da je dopisan u poslednji čas, nakon čitanja finalnih otisaka, kao ocena junakinjinog karaktera data s najvećom iskrenošću – ocena koju po svoj prilici niko neće moći da ospori. Ona je osporavana više od svega drugog u ovoj knjizi. *Melius fuerat non scribere*.^{*} Ali stoji tu kakva je.

Roman u celini, u tri knjige, prvi put je objavljen u novembru 1981.

T. H.

Marta 1912.

---

^{*} Na latinskom.: Bolje da nije napisan. (Prim. prev.)

Siroto to ranjeno ime!
U grudima ćeš mojim, kô u postelji,
Ležati.

V. Šekspir*

---

* *Dva viteza iz Verone*, Viljem Šekspir, u prevodu Živojina Simića
i Trifuna Đukića. (Prim. prev.)

PRVA FAZA
DEVOJKA

Glava 1

JEDNE VEČERI u drugoj polovini maja, neki sredovečan čovek vraćao se peške kući iz Šastona u selo Marlot, u susednom Blejkmorskom iliti Blekmurskom dolu. Noge što su ga nosile bile su klimatave, a u koraku mu se primećivala određena pristrasnost koja ga je donekle vukla ulevo sa prave linije. Povremeno bi mudro klimnuo glavom, kao da potvrđuje nekakvo mišljenje, premda nije razmišljao ni o čemu naročitom. Preko ruke mu je visila prazna kotarica za jaja, a čupavo sukno šešira bilo mu je razbarušeno, sa vrlo izlizanim mestom na obodu gde je légao palac kad ga skida. Malo potom, susrete ga postariji paroh na sivoj kobili, koji je, jašući, pevušio neku neodređenu melodiju.

„Dobro vam večer“, reče čovek s korpom.

„Dobro večer, ser Džone“, reče paroh.

Nakon još korak-dva, pešak stade pa se obrte.

„Nego, gospodine, molio bi' za oprostjenje; sretosmo se na prošli pijačni dan na ovom putu otprilike u isto ovo vreme,

---

pa ja vama reko': 'Dobro večé, a vi meni odgovoriste: 'Dobro večé, ser Džone, kô sad.'

„Jeste“, kaza paroh.

„I još jednom pre – ima tome blizu mesec dana.“

„Moguće je.“

„Pa šta bi moglo to da vam znači što me nazivate ser Džonom u tri navrata kad sam ja prosti Džek Derbifild, putujući trgovac?“

Paroh prijaha za jedno dva koraka bliže.

„Prosto mi je tako došlo“, reče; pa nakon časka kolebanja dodade: „To je zbog nečega što sam otkrio pre kraćeg vremena, dok sam lovio rodoslove za onu novu istoriju grofovije. Ja sam paroh Tringem, proučavalac starina, iz Stagfut Lejna. Ta zar vi uistinu ne znate, Derbifilde, da ste direktni predstavnik prastarog i viteškog roda D'Erbervila, koji poreklo vuku od ser Pejgana d'Erbervila, onoga slavnog viteza što je došao iz Normandije s Viljemom Osvajačem, kako stoji u Svitku iz Batlske opatije?“

„Nikad čuo, gospodine!“

„E pa, istina je. Dignite načas bradu, da vam bolje sagledam profil. Da, to su derbervilski nos i brada – malčice iskvareni. Vaš predak je bio jedan od onih dvanaest vitezova koji su pomogli gospodaru Estremavile u Normandiji da osvoji Glamorganšir. Ogranci vašeg roda držali su posede po čitavom ovom kraju Engleske; njihova imena pojavljuju se u Velikim svicima iz doba kralja Stefana. Za vladavine kralja Džona, jedan od njih je bio dovoljno bogat da podari posed vitezovima hospitalcima; a u doba Edvarda Drugog, vaš predak Brajan pozvan je u Vestminster da tamo prisustvuje zasedanjima Velikog veća. Malčice ste se srozali u vreme Olivera Kromvela, ali ne u ozbiljnijoj meri, dok ste za vladavine Čarlsa Drugog proizvedeni zbog svoje odanosti u vitezove

Kraljevog hrasta. O da, bilo je među vama kolena i kolena ser Džonova, a da je viteška titula nasledna kao baronska, što je praktično i bilo u stara vremena, kad se viteštvo prenosilo sa oca na sina, sad biste bili ser Džon.“

„Ma šta mi velite!“

„Ukratko“, zaključí paroh, odrešito se švičnuvši po nozi šibom, „teško da u Engleskoj ima još nekog takvog roda.“

„Ček' da dođem sebi, ma je l' to moguće?“, reče Derbifild. „A ja se tu potucam, iz godine u godinu, od nemila do nedraga; kô da sam poslednji u parohiji... A kol'ko ima otkako znate te novosti, oče Tringeme?“

Sveštenik objasni da je taj podatak, bar koliko je on upućen, poprilično pao u zaborav i teško se može kazati da je uopšte i znan. Njegovo lično istraživanje započelo je prošlog proleća, onog dana kad je, upustivši se u ispitivanje uspona i padova roda D'Erbervil, primetio prezime na Derbifildovim kolima, pa ga je to navelo da se raspita o njegovom ocu i dedi i na kraju se uklonila svaka sumnja u tom pogledu.

„Isprva sam rešio da vas ne uznemiravam tako beskorsnim podatkom“, reče on. „Međutim, ponekad su naši porivi prejaki spram našeg zdravog suda. Mislio sam da možda sve vreme i znate ponešto od toga.“

„Ono, jesam jedno dvared čuo, istina, da je moj rod vidô i bolje dane pre no što se doselio u Blekmur. Al' nisam na to obračô pažnju, misleći da to znači da smo nekad držali dva konja ako sad držimo samo jednog. A isto tako kod kuće imam i jednu vremešnu srebrenu kašiku i jedan vremešan rezbaren pečat; al' bože moj, šta su kašika i pečat?... Ko bi rekô da smo ja i ti plemeniti D'Erbervili sve vreme jedna krv i meso! Pričalo se da moj pradeda krije neke tajne i da ne mari da govori odakle je... A 'de se sada vije naš dim,

---

oče, ako smem tako drsko da pitam; 'oću reći, 'de živimo mi D'Erbervili?"

„Ne živite nigde. Ugasili ste se – kao porodica ove grofovije.“

„To ne valja.“

„Da – ono što bi se u krivotvorenim porodičnim hronikama reklo 'ugašena po muškoj lozi' – to jest, opala – propala.“

„Pa 'de ondak počivamo?"

„U Kingsbiru pod Grinhilom: redovi i redovi u vašim kriptama, s vajanim likovima pod svodovima od mramora sa Perbeka.“

„A 'de su naši porodični dvori i posedi?"

„Nemate ih.“

„O? Zar ni zemlje?"

„Baš nimalo; mada ste je nekada imali u obilju, kao što rekoh, jer vaša porodica sastojala se od brojnih ogranaka. U ovoj grofoviji sedište vam je bilo u Kingsbiru; i još jedno u Šertonu, i još jedno u Milpondu, i još jedno u Lalstedu, i još jedno u Velbridžu.“

„A 'oćemo li opet nekada ući u svoje?"

„Ah – to ja ne znam reći!“

„Pa šta mi je ondak pametno činiti, gospodine?" upita Derbifild nakon kraće ćutnje.

„O – ništa, ništa; sem da podsećate sebe 'kako padoše junaci? Ta činjenica je donekle zanimljiva lokalnom istoričaru i genealogu, ništa više. Među seljanima ove grofovije postoji nekoliko porodica gotovo podjednako blistavog porekla. Laku noć.“

„Ali svrnućete da popijete sa mnom vrč piva ovim povodom, oče Tringeme? Ima vrlo finog pićenca u buretu kod *Čiste kapljice* – mada, dabome, nije tako dobro kô kod Rolivera.“

„Ne, hvala vam – ne večeras, Derbifilde. Već ste dovoljno popili.“ Time završivši, paroh pojaha svojim putem, pun sumnji u to da li je razborito postupio što je odao ovo zanimljivo predanje.

Kad je on otišao, Derbifild prevali nekoliko koraka duboko zanet u maštarije, a onda sede na travnati nasip ukraj puta i spusti kotaricu preda se. Za koji minut, u daljini se pojavi neko mlado čeljade, krećući se u istom smeru u kom se zaputio i Derbifild. Ovaj potonji, videći mladića, diže ruku, te on ubrza korak i približi se.

„Momak, uzmi ovu korpu! 'Oću da mi obaviš jedan posô.“

Na to se junôša, mršav kao pritka, namršti. „A ko si mi pa ti, Džone Derbifilde, da mi tako naređuješ i zoveš me 'momak'? Znaš mi ime kô što i ja znam tvoje!“

„Ma nije valjda, nije valjda? To je tajna – to je tajna! Sad poslušaj šta ti naređujem i prenesi poruku za koju 'oću da te zadužim... A u stvari, Frede, što ti baš i ne bi' rekô da ta tajna glasi da sam ja od plemenitog soja – što je moja malenkost saznala upravo ovog popodneva, danas.“ A kad je dao tu objavu, Derbifild se spusti iz svoga sedećeg položaja i u slast se opruži po nasipu, među ivančicama.

Momak stade pred Derbifilda i premeri ga čitavom dužinom, od glave do pete.

„Ser Džon d'Erbervil – eto ko sam ja“, nastavi prućeni čovek. „To jest, da su vitezovi baroneti – što i jesu. Sve je to zapisano u istoriji o meni. Da l' si ti čuo, momak, za takvo mesto kô što je Kingsbir pod Grinhilom?“

„Čuo. Bio sam tamo na grinhilskom sajmu.“

„E pa, pod crkvom tog grada leže...“

„Nije to grad, to mesto na koje ja mislim; barem nije bilo kad sam tamo išô – dođe mu onako malčice ćoravo, migavo.“

„Pusti sad mesto, momak, nije nam to glavno pitanje. Pod crkvom te tamo parohije počivaju moji preci – na stotine njih – u košuljama od verižica i dragog kamenja, u golemim olovnim sanducima teškim na čitave tone. U celoj grofoviji Južnog Veseksa nema čoveka s dostojanstvenijim i plemenitijim skelentima u porodici nego što ih imam ja.“

„O?“

„Uzimaj sad tu korpu i produži u Marlot, a kad stigneš do krčme *Čista kapljica*, reci im da mi smesta pošlju konja i kočiju, da me voze kući. A na dno kočije da metnu staklence ruma, i nek mi pišu recku. A to kad obaviš, da ideš mojoj kući s tom kotaricom i da kažeš mojoj ženi da se ostavi pranja, jer ne mora da ga završi, nego nek me čeka dok dođem kući jer imam da joj saopštim ves.“

Pošto je mladić sumnjičavo stajao, Derbifild zavuče ruku u džep i izvadi šiling, jedan od onih koje je posedovao hronično malo.

„Evo ti za trud, dečko.“

Ovo je izmenilo momčićevu procenu situacije.

„Da, ser Džone. Fala vam. Ima još nešto što mogu da učinim za vas, ser Džone?“

„Kaži mojima kod kuće da bi' za večeru voleo... daklem, jagnjeće iznutrice, ako uzmognu da nabave; a ako ne uzmognu, ondak krvavicu; a ako ni nju ne uzmognu da nabave, tja, biće dobra i crevca.“

„Da, ser Džone.“

Momak uze korpu, a kako je krenuo, tako se iz pravca sela začuše zvuci limenog orkestra.

„Šta je to?“, upita Derbifild. „Nije valjda zbog mene?“

„To su žene pošle u povorku s batinama, ser Džone. Pa i vaša kći je među njima!“

„Dabome, dabome – skroz sam zaboravio na to razmišljajući o uzvišenijim stvarima! Daklem, tutanj u Marlot, moliću, i naredi da pošlju tu kočiju, pa ću možda da se provezem malo i da im razgledam taj klub*.“

Mladić otide, a Derbifild osta da čeka ležeći na travi i ivančicama, pod večernjim suncem. Dugo tuda nije prošla nijedna živa duša, i tihe melodije orkestra bili su jedini ljudski zvuci što su se čuli u obruču plavih bregova.

---

* Ovde i kasnije, dvostruko značenje: *club* znači klub, ali i batina. Posredi je stari paganski običaj o kom će biti reči. (Prim. prev.)

Glava 2

SELO MARLOT POČIVA usred severoistočnih talasa predivnog Blejkmorskog iliti Blekmurskog dola, kako je prethodno rečeno, u opasanoj i izdvojenoj oblasti koju većim delom još nisu pregazili turisti i slikari pejzaža, iako je na nepuna četiri sata putovanja od Londona.

To je dô s kojim ćemo se najbolje upoznati ako ga vidimo sa vrhova brda što ga okružuju – sem možda za letnjih suša. Ako bez vodiča zabasamo u njegove zakutke po rđavom vremenu, po svoj prilici će se u nama izroditi nezadovoljstvo njegovim uskim, krivudavim i močvarnim puteljcima.

Ovom plodnom i zaklonjenom komadu zemlje, gde livade nikad ne požute i izvori nikad ne presuše, granica je sa juga strm greben od krede koji grli vrhunce Hemblton Hila, Balberoua, Netlkom Tauta, Dogberija, Haj Stoja i Bab Dauna. Putnik sa obale, izbivši iznebuha na ivicu jedne takve strmine nakon što je klancao na sever dvadeset milja po krečnjačkim brdima i žitnim poljima, iznenadiće se i oduševiće se videći pod sobom, prostrtu kao geografsku kartu,

---

zemlju potpuno različitu od one kroz koju je dotad prolazio. Iza njega su brda široka, sunce blešti odozgo na livade toliko velike da predelu daju utisak beskraj, staze su bele, živice duž međa niske i pletene, vazduh bezbojan. Ovde pak, u ovoj dolini, svet kao da je sazdan po manjim i profinjenijim razmerama; livade su puki zabrani, tako smanjene da mu sa te visine njihove živice izgledaju kao mreža tamnozelenih niti što se prepliću po svetlije zelenoj boji trave. Vazduh pod njim je trom i tako prožet azurom da se čak i ono što umetnici nazivaju srednjom razdaljinom odlikuje tom istom nijansom, dok je horizont u daljini najtamnije boje ultramarina. Oranice su malobrojne i skućene; sa tek retkim izuzecima, pogled obuhvata samo široku, bujnu masu trave i drveća koja zaodeva manje brežuljke i udoline usred većih. Takav je Blekmurski dô.

Ova oblast ima istorijski značaj, ništa manji od njene topografske važnosti. Dô je u starija vremena bio znan kao Šuma belog jelena, po neobičnoj legendi iz doba vladavine kralja Henrija Trećeg, u kojoj neki Tomas de la Lind ubija prelepog belog jelena kog je kralj lovio i poštedeo, pa je kralj to iskoristio da ga debelo oglobi. U to vreme, pa sve i do srazmerno novijih dana, taj kraj je bio pod gustom šumom. Čak i sad se tragovi ranijeg stanja prepoznaju u starim hrastovim šumarcima i nepravilnim pojasevima stabala što i dalje opstaju na padinama, kao i u drveću šupljih debala što štiti hladom tolike njegove pašnjake.

Šuma više nema, ali ostali su pojedini stari običaji njihovih senki. Mnogi, međutim, traju tek u metamorfoziranom ili prurušenom obliku. Majske igre, na primer, mogle su se razabrati tog pomenutog popodneva pod krinkom slavlja kluba ili „povorke s batinama“, kako su je tu nazivali.

Bio je to zanimljiv događaj za mlađe stanovnike Marlota, mada učesnici svečanosti nisu zapažali njegovo pravo značenje. Njegova jedinstvenost manje je počivala u očuvanju običaja da se prođe u povorci i zaigra na svaku godišnjicu nego u tome što su u povorci bile isključivo žene. Za muške klubove su takva slavlja bila, premda i ona na izdisaju, manje neobična; no da li zbog urođene stidljivosti slabijeg pola, da li zbog sarkastičnog stava muških srodnika, tek nešto je lišilo preostale ženske klubove te vrste (ako ima još ijednog preostalog) tog njihovog sjaja i strasti. Samo je još Marlotski klub istrajavao u održavanju mesnih Cerealija. Povorka je išla stotinama godina, ako ne kao klub uzajamne pomoći, a ono kao nekakvo zavetovano sestrinstvo; i prolazila je i sad.

Sve u družini bile su odevene u bele haljine – veseo preživeli zaostatak još iz doba starog kalendara, kad su veselje i maj značili jedno te isto – doba pre no što je običaj dalekovidije računice sveo osećanja na jednoliki prosek. Svoje prvo izlaganje sebe svetu sprovodile su svečano marširajući dve po dve ukруг po parohiji. Ideal i realnost malčice su se sukobljavali dok je sunce obasjavalo devojačke figure na pozadini od zelenih živica i puzavicama opletenih pročelja kuća; jer iako je čitav taj odred bio u belom, nije među njima bilo dve bele haljine koje bi ličile. Neke su se bližile čistoj belini; neke su posedovale plavičasto bledilo; neke od onih što su ih nosile starije učesnice (pa su verovatno ležale složene za mnoge godine) nagingjale su ka samrtničkoj žućkastoj boji i ka džordžijanskom kroju.

Uz to što su se odlikovale belim haljinama, svaka žena i svaka devojka nosila je u desnoj ruci oguljen vrbov prut, a u levoj kiticu belog cveća. Guljenje prvog i izbor drugog zahtevali su posebnu i ličnu pažnju.

U povorci je bilo i nešto malo sredovečnih, pa čak i starijih žena, čije su srebrne, grube kose i izborana lica, šibana vremenom i nedaćama, predstavljali bezmalo grotesknu, a svakako žalosnu pojavu usred tako živahnog zbivanja. Ako ćemo pravo, možda se više moglo sakupiti i ispričati o svakoj toj brižnoj i iskusnoj što se opasno bližila godinama za koje će reći: „Nisu mi mile“, nego o njenim mlađanim drugama. Ali neka ovde te starije budu zaobiđene zarad onih pod čijim je prsnicima život damarao brzo i toplo.

Mlade devojke su činile, uistinu, većinu družine, a njihove glave ovenčane velelepnim kosama odsijavale su na suncu svaki ton zlatne, crne i smeđe boje. U jednih su bile divne oči, u drugih divan nos, u trećih divna usta i stas: malo njih je posedovalo sve, a možda i nijedna. Videlo se da imaju poteškoće da lepo nameste usne tako grubo izložene javnoj inspekciji, da ne umeju valjano da drže glavu i da izbrišu nesigurnost iz svojih crta, a to je i pokazivalo da su posredi neiskvarene seoske devojke, nenavikle na tolike oči.

I kao što su sve do jedne bile grejane spolja suncem, tako je svaka nosila u svojoj duši i jedno lično sunašće koje ju je zarilo; neki san, neku naklonost, neku zabavu, ili makar neku daleku i nedosežnu nadu koja, iako možda gine i strada, i dalje živi, kao što žive nade. Sve su bile vesele, a mnoge i vragolaste.

Izbile su oko krčme *Čista kapljica* i upravo su skretale sa glavnog puta da prođu kroz kapijicu što vodi na livadu, kadli će neka žena reći:

„Gospode bože! Ama, Tes Derbifild, nije li ono tvoj otac što se vozi kući u kočiji!“

Na taj usklik, jedna mlada pripadnica družine obrte glavu. Bila je to zgodna i naočita devojka – ne naočitija od pojedinih drugih, moguće je – ali njena pokretna usta nalik

božuru i krupne nevine oči dodavali su rečitosti boji i obliku. U kosi je imala crvenu vrpcu i jedina se u beloj družini mogla podičiti takvim upadljivim ukrasom. Kad se obazrela, Derbifild se video na putu, u čezama koje su pripadale *Čistoj kapljici*, a terala ih je čupava, mišićava cura s rukavima haljine zasukanim poviše lakata. To je bila bodra služavka te gostionice, koja je, u sklopu svoje uloge devojke za sve, s vremena na vreme postajala i momak i konjušar. Derbifild je, zavaljen i sa uživanjem žmureći, mahao rukom iznad glave i pevao sporo deklamujući:

„U Kingsbiru – golemu – porodičnu – kriptu imam – i viteze – pretke – u olovnim – sanducima!“

Članice kluba stadoše da se klibere, sem te devojke po imenu Tes – u kojoj kao da je sporo navirala srdžba što joj otac pravi od sebe budalu pred svima.

„Umoran je, ništa više“, žurno reče, „a povezli su ga do kuće jer naš konj danas mora da se odmara.“

„Živa bila, kako si ti naivna, Tes“, kazaše njene sadruge. „Cugnuo je svoju redovnu pijačnu turu. Ha-ha!“

„Znate šta, neću više ni koraka dalje s vama budete li se rugale na njegov račun!“, viknu Tes, a rumenilo joj se sa obrazâ razli po licu i vratu. Očas joj se oči ovlažiše, a pogled poniče ka zemlji. Primetivši da su je uistinu povredile, ništa više ne rekoše, pa ponovo zavlada red. Tesi ponos nije dozvoljavao da se opet osvrne kako bi otkrila šta to otac hoće da kaže, ako išta hoće; te tako pođe dalje sa čitavom grupom ka ograđenoj utrini gde će biti igranja na travi. Kad su stigle tamo, već je bila povratila staloženost i lupkala je susetku šibom i pričala kao i obično.

Tes Derbifild je u to doba svog života bila puki sasud osećanja nezačinjenih iskustvom. Donekle je govorila narečjem, uprkos tome što je pohađala seosku školu: intonaciju

---

narečja te oblasti karakterisalo je dodavanje glasa koji se približno može opisati kao nešto između E i U, verovatno ništa manje raskošnog od ma kog drugog zvuka što se može naći u ljudskom govoru. Napućena tamnocrvena usta kojima je pomenuti slog bio sastavni deo maternjeg jezika gotovo da se još ne behu ustalila u svom konačnom obliku, a donja usna je nekako gurala sredinu gornje napred kada se sastave nakon izgovorene reči.

U njenom liku još su se skrivale faze detinjstva. Dok je koračala tog dana, uprkos svoj njenoj jedroj ženstvenosti, ukazala bi joj se pokatkad dvanaesta godina u obrazima, ili bi deveta zaiskrila iz očiju; a čak i peta bi ovda-onda preletela po krivuljama usta.

Pa ipak je malo njih to znalo, a još manje njih o tome razmišljalo. Nemnogobrojna manjina, pretežno ljudi sa strane, pomno bi je osmotrila pri usputnom mimoilasku i istoga trena se našla opčinjena njenom svežinom, te se zapitala hoće li je ikada opet videti: ali gotovo za sve druge ona je bila slatka i živopisna seljančica, i samo to.

Ništa se dalje nije ni videlo ni čulo u vezi s Derbifildom u njegovoj trijumfalnoj dvokolici kojom je upravljala konjušarka, a kako su članice kluba ušle u dodeljeni im prostor, igranka je počela. Pošto u družini nije bilo muškaraca, devojke su igrale najpre jedna s drugom, ali kako se bližio čas okončanja poslova, tako su se i muški meštani sela, zajedno s raznim besposličarima i namernicima, okupljali oko tog mesta, a delovali su raspoloženo da se upuste u pregovore za saigračicu.

Među tim posmatračima bila su i tri mladića iz višeg staleža, s malim rancima na plećima i sa debelim štapovima u rukama. Njihova opšta međusobna sličnost i postupna razlika u godinama gotovo da su ukazivale da bi mogli biti

---

braća, a zapravo su to i bili. Najstariji je imao belu mašnu, prsluk s dugmetima do grla i šešir uskog oboda – uniformu potparoha; drugi je bio uobičajen student; kod trećeg i najmlađeg izgled bi teško bio dovoljan da mu odredi karakter; iz njegovih očiju i oprave izbijalo je nešto neograđeno, nestisnuto,* saopštavajući da još nije čestito pronašao ulaz u kolotečinu svoje buduće profesije. Samo se moglo nagađati da je neistrajan i ogledu sklon izučavalac nečega i svačega.

Ta tri brata ispričala su nekom poznaniku kog su slučajno sreli da su se za duhovske praznike poduhvatili da prođu peške Blekmurski dô i da putuju sa severoistoka, od Šastona, ka jugozapadu.

Stajali su navaljeni na kapiju ukraj puta i raspitivali se šta znači ta igranka i šta su te device u belim haljinama. Dva starija brata očigledno nisu nameravala da zastaju na duže od kojeg časa, ali izgleda da je trećeg zagolicao prizor jata devojaka koje igraju bez muških parova, pa se nije žurio da pođe dalje. Skinuo je ranac, spustio ga uz pomoć štapa na nasip pod živicom i otvorio kapiju.

„Šta si to namerio, Ejndžele?“ upita najstariji.

„Raspoložen sam da uđem i da se malo zabavim s njima. Što ne bismo svi – samo na minut-dva – to nas neće dugo zadržati?“

„Ne – ne; gluposti!“ reče prvi. „Igranje na javnom mestu s čoporom seoskih devojčura – šta ako nas neko vidi! Hajde polazi, inače će pasti mrak pre nego što stignemo do Storkasla, a bliže od njega nema mesta gde bismo mogli da zanoćimo; sem toga, moramo da pređemo još jedno poglavlje

---

* *Makbet*, Viljem Šekspir, svi citati u knjizi uzeti iz prevoda Velimira Živojinovića. (Prim. prev.)

Protivudarca agnosticizmu pre nego što legnemo da spavamo, kad sam se već pomučio da ponesem knjigu.“

„U redu – stići ću tebe i Katberta za pet minuta; ne zastajte; dajem reč da vas stižem, Felikse.“

Starija braća ostaviše ga preko volje i pođoše dalje, ponevši bratovljev ranac da bi mu olakšali put za njima, a najmlađi uđe na livadu.

„Ovo je od boga grehota“, galantno se obrati dvema ili trima devojkama što su mu se zatekle najbliže, čim je u igri nastao predah. „Gde su vam saigrači, drage moje?“

„Nisu još završili s poslom“, odgovori jedna od najodvažnijih. „Doći će i oni polako. Da li biste vi dotad bili nekoj saigrač, gospodine?“

„Naravno. Ali šta je jedan među tolikima!“

„Bolje nego nijedan. Neveselo je kad se gledaš i poskakuješ s parom sopstvenog pola, i nema baš nikakvog grljenja i pri'vatanja. Dakle, izvol'te, probirajte.“

„Pssst – ne budi tako bezočna!“; na to će jedna stidljivija devojka.

Tako pozvan, mladić prelete pogledom po njima i pokuša da izdvoji neku, ali kako je čitava ta grupa bila za njega potpuno nova, nije baš mogao preterano dobro da se snađe. Dohvatio je takoreći prvu koja mu se našla nadohvat ruke, a to nije bila ona što je razgovarala s njim, kao što je očekivao, niti se pak zadesilo da to bude Tes Derbifild. Rodoslov, predački kosturi, veličanstvena istorija, derbervilske crte lica, ništa od toga još nije pomagalo Tesi u njenoj životnoj borbi, čak ni za toliko da privuče para za igru pre nego te najprostije seljanke. Eto koliko znači normanska krv kad nema pripomoć viktorijske gotovine.

Ime te devojke što je zasenila ostale, kako god da je glasililo, nije nam preneseno; no njoj su zavidele sve kao prvoj

koja te večeri uživa u luksuzu muškog saigrača. A opet, sila datog primera toliko je velika da su seoski mladići, koji nisu pohrlili da uđu na kapiju sve dok im uljez nije stao na put, sada hitro upali i ubrzo je rustična momčadija umnožila broj parova u znatnoj meri, da na kraju ni najneuglednija članica kluba nije više po nuždi tancovala glumeći mušku polovinu.

Oglasio se crkveni sat, a onaj đak odjednom reče kako mora da ide – bio se zaneo – jer treba da se pridruži svojim saputnicima. Kad se pustio iz igre, oči mu počinuše na Tes Derbifild, čije su krupne oči sadržale, istini za volju, jedan jedva primetan prisjenak ukora što nije odabrao nju. I njemu samom bi žao što je zbog njenog ustručavanja nije zapazio; te pođe sa pašnjaka razmišljajući o tome.

Pošto se dugo zadržao, dao se najbržim trkom duž uličice što vodi na zapad i ubrzo je prešao udolinu i savladao sledeći uspon. Još nije bio sustigao braću, ali zastao je da se nadiše, pa se osvrnuo. Video je bele prilike devojaka kako se vrte u zelenom zabranu kao što su se vrtele i dok je bio među njima. Činilo se da su ga već skroz-naskroz zaboravile.

Sve one, sem možda jedne. Taj beli obris stajao je izdvojen kraj živice, sâm. Po držanju je znao da je to ona ljupka devojka s kojom nije igrao. Koliko god posredi bila beznačajna stvar, ipak je nagonski osetio da je povređena što ju je prevideo. Žalio je što je nije pozvao da zaigraju; žalio je što je nije upitao kako se zove. Bila je tako smerna, tako izražajna, toliko je blago izgledala u onoj tankoj haljini da je osetio da se poneo glupavo.

Međutim, ispravke nije bilo, te zato on, obrnuvši se i nagnavši sebe u žustar hod, istera te misli iz glave.

Glava 3

ŠTO SE TIČE Tes Derbifild, ona nije s takvom lakoćom izbacila taj događaj iz svoje pameti. Dugo nije imala volje da opet zaigra, iako je mogla ubrati čitavo obilje saigrača; ali ah! – oni nisu govorili tako lepo kao taj neobični mladić. Tek kad su zraci sunca upili u sebe sve udaljeniju priliku mladog neznanca na brdu, otrgla se iz privremene tuge i potvrdno odgovorila svom sledećem saigraču.

Ostala je sa svojim društvom do sumraka i sa izvesnim žarom učestvovala u igranju; mada je, budući još netaknutog srca, uživala u ritmičnom koraku čisto zarad koraka samog; slabo je slutila, kad vidi „nežne muke, gorku slast, prijatne patnje i drage jade“* onih devojaka što su prolazile udvaranja i bivale osvojene, za šta je sama sposobna u tom smislu. Nadmetanja i borbe momaka za njenu ruku u kakvoj živahnoj poskočici bile su njoj zabava – ništa više; a kad se previše ražeste, grdila ih je.

---

* *Eseji moralni i šaljivi*, „Strast ljubavi“, Džozef Adison. (Prim. prev.)

Možda bi ostala i duže, ali zlosrećni događaj sa očevim čudnim pojavljivanjem i ponašanjem vraćao joj se u misli i ispunjavao je zebnjom, pa se, zapitana šta li je s njim, odvojila od ostalih igrača i zaputila se ka kraju sela, gde se nalazila kućica njenih roditelja.

Još dok je bila na mnogo desetina metara od kuće, postali su čujni drugačiji ritmični zvuci od onih s kojima se oprostila; zvuci koje je znala dobro – i predobro. Bili su to pravilni tupi udari što su dopirali iz kuće, prouzrokovani silovitim ljuljanjem kolevke po kamenom podu, a sa tim pokretom održavao je takt jedan ženski glas, pevajući živim tempom omiljenu strofu iz „Krave šarulje“:

*Videh je gde leži do-ole u o-onom zelenom lu-ugu;
Hodi, mila! pa da ti kažem gde!*

Ljuljanje kolevke i pesma istovremeno bi utihli načas, pa bi melodiju zamenio usklik, izveden najvišim glasovnim dometom:

„Bog da blagoslovi te tvoje dimajantske oči! I te obračiče kô salivene! I ta tvoja ustanca kô trešnja! I te butinice kô u Kubitona! I svaki delić tog tvog blagoslovenog telanca!“

Nakon ovog zazivanja, ljuljanje i pesma bi se nastavili, te bi „Krava šarulja“ krenula kao i pre toga. Tako su stajale stvari kad je Tes otvorila vrata i zaustavila se na otiraču sa unutrašnje strane praga, ispitujući pogledom scenu.

Unutrašnjost je, uprkos melodiji, delovala na devojčina čula neizrecivo sumorno. Od prazničnog poljskog veselja – belih haljina, buketića, vrbovih prutova, uskovitlanih pokreta na utrini, probleska nežnog osećanja prema neznancu – do žute melanholije ovog prizora obasjanog jednom svećom, kakav korak! Sem drhtaja izazvanog tim